

SPRAWOZDANIE KOMISYI

DO UPORZĄDKOWANIA

MIASTA KRAKOWA

USTANOWIONEJ.

Ze zbioru
ADAMA KAJZEGO

W KRAKOWIE

W Drukarni „Czasu“ Wincentego Kirchmayera.

1871.

II 32667

SPRAWOZDANIE KOMISYI
DO UPORZĄDKOWANIA
MIASTA KRAKOWA

USTANOWIONEJ.

Na posiedzeniu Rady miejskiej dnia 5 stycznia 1871 r. odbytém, odczytany był projekt uporządkowania miasta Krakowa przez p. Prezydenta skreślony i odesłany został do osobnej Komisji, która zbadawszy poruczony sobie przedmiot, przedkłada Radzie miejskiej następujące sprawozdanie:

Projekt p. Prezydenta przedstawia obecny stan naszego miasta i wykazuje niezbędne potrzeby przeprowadzenia kanalizacji, bruków i chodników, wybudowania rzezalni, szkół, lazaretu, ukończenia ratusza, odbudowania Sukiennic, nareszcie zaprowadzenia wodociągów, a potrzebne na to wydatki obliczone są w przybliżeniu na sumę 1.269.300 złr. w. a. Wiadomą jest rzeczą, że dochody miasta pokrywały dotychczas tylko zwyczajne niezbędne potrzeby i miasto nie ma do dyspozycji milionowego majątku.

Nie można Radzie miejskiej odmówić rzetelnych usiłowań, jeżeli się uwzględni, że zwyczajne dochody, które w r. 1868 214.929 złr., zaś w 1869 r. 215.505 złr. w. a. czyniły, w r. 1870 podniosły się do 248,847 złr. w. a. zaś w r. 1871 do 349,228 złr. w. a., chociaż żadnego nowego ciężaru na mieszkańców nie nałożono, albowiem tylko dawniej zaprowadzony dodatek do czynszów z mieszkań, po dwa centy od złotego w. a. utrzymany został; lecz oraz pewną jest rzeczą, że dotychczasowy sposób gospodarstwa nie prowadzi do świetnych wypadków i do prawdziwego podniesienia miasta. Dotychczas trzymano się téj zasady, że przedewszystkiem obliczono zwyczajny dochód i w miarę, o ile ten fundusz wystarczał, pokrywano potrzeby miasta, a skutkiem tego jest, że bardzo wiele potrzeb nie uwzględniono tylko dla tego, że fundusze nie wystarczyły; z kąd téż pochodzi, że w mieście pod względem zaspokojenia potrzeb i wygody mieszkańców bardzo wiele do życzenia pozostaje.

Państwa i inne większe miasta przy ułożeniu rocznego budżetu inaczej postępują, albowiem przedewszystkiem obliczają wydatki na opędzenie potrzeb za konieczne uznane, a ustanowiwszy ogólną sumę rozchodu, starają się o fundusz pokrycia. Jeżeli więc zwyczajne dochody nie wystarczają, nałożone bywają albo podatki nowe, albo dodatki do podatków, lub téż zaciągnięta zostaje pożyczka. Obawa, aby na mieszkańców ciężarów nowych nie wkładać, była powodem, że miasto nasze nie szło za przykładem gospodarstwa państwowego i innych większych miast. Lecz jeżeli cieszyć się można, że miasto nasze żadnych długów nie ma, a w porównaniu z innymi, mieszkańcy dodatkami do podatków przeciążeni nie są, to pewną jest także rzeczą, że Kraków pod względem swego uporządkowania nisko stoi i stać będzie, jeżeli inną drogi w gospodarstwie miejskiem nie obierze. Nieodzowną jest rzeczą, postawić sobie to pytanie: czy Kraków ma pozostać nadal tém czem jest, lub nie; a jeżeli chcemy miasto podnieść, to mu-

simy także zgodzić się na jedyne środki, które do tego celu prowadzą.

Komisya rozbierając poruczoną sobie sprawę, zastanawiała się nad następującemi 3 głównemi pytaniami:

I. Jakie są potrzeby miasta i jakiego nakładu wymagają?

II. Jakie fundusze posiada miasto na pokrycie tych potrzeb?

III. Jakich nadzwyczajnych środków na pokrycie potrzeb miasta użyć można?

I.

POTRZEBY MIASTA KRAKOWA.

I. Kanały.

Odprowadzenie z domów nieczystości kloaczných, jest głównym warunkiem utrzymania porządku i czystości, a przeto i zdrowia mieszkańców. Jeżeli przyjęty jest system budowania kanałów, to konieczną jest rzeczą zaprowadzić takowe nietylko w samem mieście, lecz także w głównych częściach przedmieść. Za przeprowadzeniem jak najobszerniejszej kanalizacji, przemawia także wzgląd na pożądane wodociągi, które odprowadzenia wody wymagają. Chociaż publiczne kanały gminie materyalnych korzyści nie niosą, i tylko ze względu na czystość i zdrowie budowane być muszą, to niewątpliwą jest rzeczą, że takie kanały podnoszą wartość prywatnej własności.

W projekcie p. Prezydenta wykazana jest potrzeba następujących kanałów:

1. W drugiej połowie obudwóch stron ulicy Sławkowskiej, wymagający kosztu zlr. 18.000
2. W ulicy św. Krzyża i św. Ducha, którego koszt obliczony jest na „ 20.000
3. W ulicy św. Rocha obliczono na „ 6.000

4. Na Kazimierzu w okolicy Kierkowa wymaga-	
jący wydatku	„ 60.000
5. Na Stradomiu, obliczony na	„ 60.000

Koszta wyż wymienionych kanałów obliczone są na 164,000 złr. w. a., jeżeli się jednak uwzględni, że w rachunek nie wchodzi nieistniejące a bardzo pożądane kanały na Wesołej, Lubiczu, na Kleparzu i Smoleńsku, to śmiało powiedzieć można, że kanalizacya wymaga wydatku nie 164,000 złr. lecz 264,000 złr. w. a.

2. Bruki i chodniki.

Zbyteczną jest rzeczą dowodzić, jak ważnym czynnikiem do podniesienia miasta, są dobre bruki i chodniki. Zwykle się dzieje, że tylko główne ulice miasta dobre bruki i chodniki mają, zaś odleglejsze ulice i przedmieścia zostają pod tym względem w opłakanym stanie, gdy tymczasem mieszkańcy tych ostatnich części miasta, mają równe prawo żądania uporządkowania i wygód. Doświadczenie także uczy, że uregulowanie ulic, oraz zaprowadzenie dobrych bruków i chodników, nareszcie porządnego oświetlenia, są pierwszym i niezbędnym warunkiem podniesienia się i zabudowania odleglejszych części miasta, i przyczyniają się do podniesienia wartości własności prywatnej. Inne miasta otwierając nowe ulice, uważają za pierwszy i niezbędny warunek zaprowadzenie bruków i chodników, nie czekając na to, aż nowe domy powstaną, bo wiedzą o tem, że gdzie są bruki, chodniki i oświetlenie, tam prywatni z chęcią bo ze zyskiem budować będą. Mamy tego dowód na naszej ulicy Karmelickiej, która jako-tako uporządkowana, widocznie podnosi się.

Jaki jest stan naszego miasta pod względem bruków i chodników, każdemu jest wiadomo, i jak mało dotychczas uczyniono, dowodem tego główny rynek, który dopiero w tym

roku doczeka się bruku i uwolni jeżdżących po nim od rozbijania kości i powozów.

Nie lepiej dzieje się na innych ulicach, bo tylko niektóre główne są uporządkowane.

Według projektu p. Prezydenta wybrukowanie kosztować będzie:

1. Rynku głównego	złr. 24.700
2. Ulicy Szewskiej	„ 13.400
3. Ulicy św. Anny	„ 13.880
4. Ulicy Mikołajskiej i Małego Rynku.	„ 15.200
5. Ulicy Szczepańskiej w przedłużeniu	„ 8.280
6. Na Stradomiu	„ 24.480
7. Ulicy Krakowskiej, Rynku Kazimierskiego i Ulicy Mostowej	„ 40.360
8. Rynku Kleparskiego, i drogi od młynów ku ulicy Lubicz	„ 30.000
9. Drogi od ulicy Lubicz do Stradomia	„ 25.000

Wyż wymienione pozycje czynią już razem złr. 195.300

Lecz na tem nie koniec, bo jeżeli nie bruku, to przynajmniej makademu wymagają Wesoła, ulica Zwierzyniecka, Wolnica, ulica Długa, ulica Filipa, na Smoleńsku. Nareszcie w odleglejszych częściach miasta należy urządzić przynajmniej dogodne chodniki. Jeżeli koszta na to tylko w sumie 120,000 złr. w. a. przyjęte będą, to wydatek na bruki i chodniki wyniesie około złr. 315.000.

3. Rzeźnia.

Dotychczasowa rzeźnia, jestto budynek grożący upadkiem, a przytem tak szczupły, niewygodny, i z tych przyczyn tak nieporządnym i nieczystym, że wybudowanie nowej rzeźni do najnaglejszych potrzeb policzyć można, co też już oddawna przy rozmaitych sposobnościach uznano. Że nowy budynek stó-

sownego urządzenia wymaga, nie podpada żadnej wątpliwości i dlatego wydatek na 80.000 złr. w. a. obliczony, nie będzie przesadny.

4. Szkoły.

Jeżeli się cieszymy, że liczba dzieci uczęszczających do szkół niższych wzrasta z każdym rokiem, to także o odpowiednim umieszczeniu uczniów myśleć trzeba. Przy zaprowadzeniu szkół współrzędnych w mieście, okazała się potrzeba lokalów, o które jak doświadczenie uczy, nie jest tak łatwo. Budynki prywatne zwykle nie odpowiadają celowi, a chociaż niestósowne, przecież najęte być muszą, bo lepszego umieszczenia nie ma, a trudności we wyszukaniu są wielkie, pomimo, że stósunkowo czynsze najmu są bardzo wysokie. Gdy Rada miejska uchwaliła założenie niższej szkoły na Stradomiu, o wybudowanie tedy własnego budynku starać się trzeba. Szkoła przy kościele św. Floryana jest w opłakanym stanie i dłużej w tem samym miejscu pozostać nie może. Potrzeba więc najmniej 3 budynków szkolnych w rozmaitych częściach miasta, a licząc 20.000 złr. w. a. za jedną szkołę, wydatek wyniesie 60.000 złr. w. a.

Dodać jeszcze należy, że z każdym dniem coraz więcej daje się czuć brak wyższej szkoły żeńskiej i o zaprowadzeniu takowej myśleć trzeba. Spodziewać się też można, że szkoła przemysłowa coraz więcej rozwijać się będzie i byłoby do życzenia postarać się o własny celowi odpowiedni budynek, równie jak i dla muzeum przemysłowego, za które czynsz płaćć trzeba. Jeżeli więc te dwie ostatnie szkoły i muzeum uwzględnione będą, na odpowiednie budynki szkolne suma 60.000 złr. w. a. nie wystarczy i zwiększy się najmniej do 100.000 złr. w. a.

5. L a z a r e t .

Miasto mając obowiązek zaopatrywania ubogich, potrzebuje także lazaretu, do umieszczania osób pozbawionych wszelkich funduszków utrzymania, a rażącymi wadami fizycznymi lub umysłowymi nawiedzonych, których ani w szpitalu, ani w Zakładzie Towarzystwa Dobroczynności, ani też w domu prywatnym umieścić nie można. Gdy taki zakład na 20 ułomnych wystarczy, a może z innym podobnym zakładem połączyć się da, więc wydatek nie powinien być wielki, i zdaje się że w projekcie p. Prezydenta podana suma 10.000 złr. w. a. będzie dostateczną.

6. R a t u s z .

Przybudowanie pawilonu do ratusza tém jest usprawiedliwione, że w razie odebrania policyi miejscowej, potrzeba odpowiednich biur i aresztów, których obecnie nie ma. Wydatek na 25,000 złr. w. a. obliczony, powinien wystarczyć.

7. S u k i e n n i c e .

Odbudowanie Sukiennic jest rzeczą zadecydowaną, od której już odstąpić nie można. Koszta odbudowania wynoszą około 250.000 złr. w. a. Na pokrycie tego wydatku w projekcie p. Prezydenta, obliczone są następujące fundusze:

1. od Rady państwa	złr.	20.000
2. od Sejmu krajowego	„	30.000
3. z funduszu miejskiego przyznano	„	10.000
4. dochód roczny z Sukiennic przez dwa lata	„	10.000
5. z dobrowolnych składek w przybliżeniu	„	20.000

6. spodziewany zysk ze zamierzonej loteryi fantowej	30.000
	Razem zhr. 120.000

Potrącając tę sumę od ogólnych kosztów 250.000 zhr. w. a., przedstawioną jest potrzeba sumy 130.000 zhr. w. a.

Wątpliwą jest rzeczą, czyli składki 20.000 zhr. w. a. uczynią, a loterya fantowa także zapewnioną nie jest; nareszcie jest to również tylko przypuszczeniem, że loterya 30.000 zhr. w. a. przyniesie. Jeżeli się dalej uwzględni, że same koszta odbudowania na 250.000 zhr. w. a. obliczone są, zaś zakupno sklepów dotychczas prywatną własnością będących, także znacznych sum wymaga, więc zupełnie zabezpieczony fundusz na Sukiennice nie wyniesie więcej jak 60.000 lub 70.000 zhr. w. a. i trzeba postarać się jeszcze o fundusz 180.000 do 190.000 zhr. w. a.

8. W o d o c i ą g i.

Sprawa wodociągów w Krakowie jest wprowadzoną, lecz dotychczas stanowczo nie rozstrzygnioną. Równie téż nie da się obecnie ściśle obliczyć, ile wodociągi kosztować będą, zależy to bowiem od większych lub mniejszych trudności w przeprowadzeniu, oraz od sposobu urządzenia. Najmniejsze koszta wyniosą w przybliżeniu 150.000 zhr. w. a., największe 500.000 zhr. w. a. Jakkolwiek sprawa wodociągów dotychczas do pytań otwartych należy, na tém miejscu jednak, gdzie idzie o wykazanie potrzeb miasta, wodociągi także uwzględnione być muszą.

Z powyższego przedstawienia okazuje się, że pokrycie wyszczególnionych potrzeb miasta wymaga sumy około 1.269.000 zhr. w. a., w projekcie p. prezydenta podanej. Chociażby nawet wodociągi do skutku nie przysły, lub mniejszego kosztu jak 500.000 zhr. w. a. wymagały, to suma 1.200.000 zhr. w. a., znajdzie umieszczenie przy zaprowadzeniu kanałów, bruków,

chodników, nareszcie budynków w niniejszém sprawozdaniu we wyższej sumie niż przez p. Prezydenta przyjętych. Zresztą są jeszcze inne potrzeby. Oświetlenie przedmieść kamfina, jest niedostateczne, i dla tego należy dążyć do rozszerzenia oświetlenia gazem. Uporządkowanie Kazimierza tylko przy znacznym nakładzie nastąpić może. Plantacye, cmentarz i place publiczne, wymagają odpowiedniego upiększenia. Dawne pomniki miasta oczekują oddawna restauracyi, a miasto upiększyłoby się przez wystawienie nowych pomników.

To wszystko co powiedziano, dowodzi: że suma 1.200.000 zhr. w. a. co najmniej jest potrzebną. Celem niniejszego przedstawienia było wykazać potrzeby, i obliczyć koszta w przybliżeniu. Naturalną jest rzeczą, że dopiero mając pewny fundusz do dyspozycyi, wypadnie przystąpić do decyzyi, które z wyż wymienionych potrzeb, i jakim kosztem zaspokojone być mają.

II.

FUNDUSZE MIASTA KRAKOWA.

Przedstawiwszy potrzeby miasta, następnie zastanowić się wypada, czyli i jakie fundusze na ten cel obrócone być mogą.

Nie podlega wątpliwości, że dochody zwyczajne są niedostateczne, albowiem ledwie na pokrycie zwyczajnych rozchodów wystarczają. Zwyczajnymi dochodami, tylko niektóre z wyż wyliczonych pozycyij pokryć się dadzą, naprzykład: kanały, bruki i chodniki, lecz i te także tylko w małej części, bo jeżeli corocznie tylko pewna mała suma obróconą bywa, więc nawet przeprowadzenie kanalizacyi, bruków i chodników, dopiero po wielu latach nastąpićby mogło.

Jeżeli zwyczajne dochody nie wystarczają, więc zbadać należy, jaki jest inny majątek miasta, i o ile na zamierzony cel użytym być może.

Pan Prezydent przedstawia jako takie, fundusze:

1. Kapitały w papierach kredytowych i na hipotekach w sumie.	złr.	85.000
2. nieruchomości, mianowicie:		
a) Szpital św. Ducha wartości przynajmniej	„	50.000
b) realność Scholastyką zwana, wartości .	„	20.000
c) realność Maślachówka, wartości	„	15.000
d) folwark przez mistrza zajęty, wartości	„	10.000
e) wikle, wartości	„	10.000
f) brama gliniana na Kazimierzu, wartości	„	10.000
g) część błonia, wartości	„	20.000
h) różne parcele gruntów, wartości	„	<u>5.000</u>

Razem te nieruchomości przedstawiają wartość co najmniej złr. 140.000

Do tych nieruchomości jeszcze dodać należy:

i) Budynek konsumcyjną zwany, wartości .	złr.	15.000
k) dawny budynek szkolny przy ulicy Szpitalnej	„	15.000

Tak więc wartość wyż wymienionych nieruchomości uczyni co najmniej „ 170.000

Błonia obecnie nietylko żadnego czystego dochodu nie przynoszą, lecz przeciwnie podatek przewyższa roczny dochód o 60 złr. w. a. Biorąc jednak na uwagę, że błonia, uczyniwszy na nie odpowiedni nakład, nietylko znaczny dochód dadzą, lecz mogą się stać ozdobą miasta; komisya nie przesądzając ich przyszłości, nie może błonia policzyć do tych nieruchomości, których sprzedaż, funduszu przysporzy.

Wymienione wyżej nieruchomości, wyjąwszy błonia, mogą być sprzedane, dla miasta bowiem wcale nie są użyteczne, a dochód po odtrąceniu kosztów utrzymania i podatków, jest zanadto mały.

Kapitały i nieruchomości uczynią więc razem (nie licząc w to błonia) 235.000 złr. w. a. Suma ta jest zbyt małą i niedostateczną na pokrycie wydatków na 1.200.000 złr. w. a. obliczonych; a uwzględnić należy, że na szybką sprzedaż nie-

ruchomości i natychmiastowe otrzymanie ceny kupna, liczyć nie można. Zresztą taka sprzedaż nagle wypadłaby ze stratą miasta.

Chociaż wyż wymienione nieruchomości nie są dostatecznym funduszem na pokrycie potrzeb miasta, nie wynika z tego, aby nadal własnością miasta pozostać miały, albowiem dochód z tychże nie odpowiada ani rzeczywistój ich wartości, ani téż téj sumie, którą jako cenę kupna otrzymać można. Dla tego sprzedaż tych nieruchomości i obrócenie uzyskanych przez nią pieniędzy, na inne przez miasto zamierzone budowy lub wydatki, na kanały, bruki i tak dalej, odpowiada dobrze zrozumianemu interesowi miasta. W jaki zaś sposób pieniądze ze sprzedaży nieruchomości pochodzące, użyte być mają, o tém mowa będzie w dalszym ciągu niniejszego sprawozdania.

III.

ŚRODKI NADZWYCZAJNE NA POKRYCIE POTRZEB MIASTA.

Gdy ani zwyczajne dochody, ani majątek zakładowy miasta, na pokrycie wydatku 1.200.000 złr. w. a. nie wystarczają, powstaje więc pytanie, czy jest sposób otrzymania téj sumy, pod jakimi warunkami, i czy mieszkańcy miasta nie będą przez to ponosić ciężarów, które ich siły przewyższają.

Jeżeli rochody państwa wzrastają, i okazuje się niedobór, który pokryty być musi, to przedewszystkiém zaprowadzają się nowe podatki, lub następuje podwyższenie już istniejących. Miasta nie mają prawa nakładać podatków, ale mogą ustanawiać dodatki do podatków, i jak doświadczenie uczy, używają tego prawa w obszernych rozmiarach. W Krakowie zaprowadzony jest od wielu lat jedynie dodatek do czynszów

z mieszkań, wynoszący 2 centy od złotego w. a., a dochód z tego tytułu czyni rocznie około 17.000 złr. w. a. Innych dodatków do podatków w naszym mieście nie ma. Porównując pod tym względem Kraków z innymi miastami, okazuje się, że Kraków do tych należy, których mieszkańcy na potrzeby miasta najmniej płacą. Dowodem tego już sama suma 17.000 złr. w. a., wobec ludności 50.000, albowiem na jednego mieszkańca wypada rocznie tylko 34 centów w. a. Ilość ta jest prawie niczem w porównaniu z tém, co mieszkańcy innych miast opłacają. I tak naprzykład w Pradze zaprowadzone są następujące dodatki do podatków:

1. $\frac{8}{100}$ do podatku czynszowo-domowego, wynoszący	złr. 91.911
2. $\frac{10}{100}$ do podatku zarobkowego, wynoszący	„ 14.056
3. $\frac{15}{100}$ do podatku dochodowego, przynoszący	„ 21.648
4. Dodatek do czynszów we wysokości $\frac{3}{100}$ i $\frac{5}{100}$ czyniący	„ 222.737
Dodatki te czynią miastu Pradze razem	złr. 350.352

Mieszkańcy Berna opłacają:

1. Dodatki do czynszów $\frac{5}{100}$ czyniący	złr. 115.000
2. Dodatek $\frac{25}{100}$ do podatku konsumcyjnego, wynoszący	„ 160.000
3. Dodatek do podatku dochodowego we wysokości $12\frac{1}{2}\frac{1}{100}$ czyniący	„ 11.500
Razem dodatki do podatków wynoszą w Bernie	złr. 286.500

Jeżeli więc sumę 17.000 złr. w. a. w Krakowie, z dodatku do czynszów wpływającą, z powyższemi sumami w Pradze 350.352 złr., zaś w Bernie 286.500 złr. wynoszącemi porównamy, nie można twierdzić, jakoby mieszkańcy Krakowa opłatą na korzyść miasta byli przeciążeni.

Nareszcie i to na uwagę zasługuje, że w Galicyi po zaprowadzeniu rad powiatowych, każdy powiat nałożył dodatki do wszystkich bezpośrednich podatków, które najmniej $\frac{5}{100}$ wynoszą, a we wielu powiatach dochodzą do $\frac{25}{100}$. Dla tego

w Krakowie płacony dodatek, w porównaniu z dodatkami na powiatach istniejącymi, to jest ciężarami przez mieszkańców innych miast, miasteczek i wsi ponoszonymi, jest bardzo mały.

Pomimo tego przedstawienia i zapatrywania się, komisya nie wnosi, aby nowe jakiegokolwiek dodatki do podatków zaprowadzać.

Aby otrzymać sumę 1.200.000 złr. w. a. chociażby ją nawet rozdzielono na kilkanaście lat, potrzebaby nałożyć znaczne dodatki, któreby rzeczywiście dotkliwie czuć się dały. Szukać więc należy innego środka, a tym jest zaciągnięcie pożyczki, do której się tak państwa, jak i miasta zwykle uciekają. Gdy jednak za pożyczane pieniądze procent płacić trzeba, umorzenie téż długu samego w pewnym przeciągu lat nastąpić powinno, należy się nadtem zastanowić, czy siły miasta są potemu, czy można liczyć rocznie na pewną amortyzacyjną sumę, i czy ostatecznie nie dojdziemy do tego, że albo zaraz, albo w niedalekiej przyszłości nałożenie dodatków do podatków stanie się potrzebném. Pod tym tak ważnym względem, należy sprawę jak najdokładniej rozebrać i wyjaśnić.

Wiadomą jest rzeczą, że wielkość ciężaru, jaki dłużnik na siebie przyjmuje zależy od warunków, pod jakimi pożyczkę uzyskał. Rachunek zaś uczy, że z praktykowanych systemów pożyczkowych, najkorzystniejszym dla dłużnika jest system tak zwany premiowy czyli loteryjny, używany w dawniejszych czasach wyłącznie przez osoby prywatne, a dziś przyjęty został prawie powszechnie przez miasta i rozmaite zakłady publiczne. Przykładem są pożyczki: miasta Tryestu, Budy i Stanisławowa; taką jest także pożyczka bardzo korzystna, zaciągnięta na budowę szpitala Rudolfa w Wiedniu. Będzie więc zadaniem miasta, postarać się o zezwolenie Rady państwa na taką pożyczkę, a spodziewać się należy, że Rada państwa uwzględniając stan i potrzeby Krakowa, takowe udzieli. Nie da się napróżd ściśle oznaczyć, jak wielki procent opłacanym będzie. Gdyby się udało uzyskać zezwolenie na pożyczkę 1,200,000 złr. w. a. na

wzór pożyczki premiovej na korzyść wyż wymienionego szpitala Rudolfa zaciągnionej, miasto Kraków płaciłoby rocznie $4\frac{1}{2}/_{100}$ czyli rocznie 54.000 złr. w. a. Gdyby rocznie $5/_{100}$, $5\frac{1}{2}/_{100}$, lub $6/_{100}$ wypadło płacić, roczna suma amortyzacyjna zwiększy się do 60.000 złr. — 66.000 złr. a wraze ostatnim do 72.000 złr. w. a. Powstaje więc pytanie: możnali na to liczyć, że dochody miasta obok zwykłych wydatków rocznych, wystarczą na zapłacenie podobnych rat amortyzacyjnych? Aby na to pytanie odpowiedzieć dokładnie, potrzeba uwzględnić budżet miasta.

Ogół dochodów miasta Krakowa

wynosił w r. 1868	złr. 231.711
„ w r. 1869	„ 215.505
„ w r. 1870	„ 248.847
nareszcie na r. 1871 preliminowany jest dochód na	„ 349.228

Różnica w tych sumach łatwo się da wytłumaczyć: W roku 1868 preliminowano 16.782 złr. na ukończenie budowy ratusza i jatek dla krupników; a na pokrycie tego wydatku przeznaczono część zapasowego kapitału leżącego w papierach publicznych. Straciwszy tę sumę od sumy dochodu z r. 1869 w ilości 231.711 zł. w. a. pozostaje jako zwyczajny dochód „ 214.929 a suma ta odpowiada podobnej „ 215.505 w budżecie na następujący rok 1869 postawionj.

W roku 1870 suma dochodów wynosi już „ 248.847 podwyżka zaś ta obok innych mniejszej wagi rubryk, głównie ztąd pochodzi, że część przypadająca na dochód miasta z opłat konsumcyjnych, ze 101.456 złr. podniosła się do 126.256 złr. w. a. przeto zwyżka uczyniła około 25.000 złr. w. a. Skok w sumie dochodów w r. 1871 na . . . „ 349.228 tém się nakoniec tłumaczy, że w rubryce dochodu z myta rogakowego, zamiast dawniej preliminowanj sumy 32.500 złr. przyjęto „ 61.524

w. a.; przeto o 29.024 zlr. w. a. więcej, a to jako zwyżka dochodu z r. 1870 i 1871.

Następnie dochód z opłaty konsumcyjnej w roku 1870 czyniący 126.256 zlr. w. a., w r. 1871 prelininowany jest na 178.938 zlr. w. a. przeto więcej o zlr. 52.682

ponieważ tutaj obliczony jest nadzwyczajny zysk z własnej administracji podatku konsumcyjnego, nie tylko za r. 1870 lecz także i za r. 1871.

Nareszcie jako dochód nadzwyczajny zamieszczone jest, spodziewane wynagrodzenie od Wydziału krajowego, jako czynsz za dawne lata ze szpitala śgo Ducha, w sumie „ 10.000

Te trzy rubryki czynią sumę „ 91.706

i obok zwykłej podwyżki dochodu z innych rubryk, jak naprzykład za konsensa, i z dodatku do czynszów, wzrósł dochód do sumy „ 349.228

która nad ogólną sumą zeszłych lat bardzo góruje. Gdy te sumy dochodów nie są stałe, a przynajmniej na to liczyć niemożna, aby w następnych latach w téj saméj wysokości wpłynęły, przeto dochód z r. 1871 nie może służyć za ostateczną podstawę obliczeń, i dla tego należy wrócić do poprzednich lat, w których ogół dochodów był niższy, ale stały.

Gdy w r. 1870 żadne nadzwyczajne dochody zamieszczone nie są, przeto uważać wypada jako ogół zwyczajnych dochodów sumę „ 248.847

Należy się więc zastanowić, czy mając na oku tylko tę sumę dochodu, miasto pożyczkę zaciągać może.

Jeżeli część zaciągnąć się mającej pożyczki obróconą zostanie na takie wydatki, które rok rocznie zwykłemi dochodami pokryte bywają, naturalną jest rzeczą, że w takim razie o tyle zmniej-

szy się zwyczajny roczny wydatek. Jeżeli miasto koszta brukowania, chodników, i kanałów piędzmi z pożyczki pokryje, to zostaną do dyspozycji zwykle fundusze, w budżecie w tych rubrykach rozchodu zamieszczone.

W roku 1870 wydano na nowe kanały . . . „ 12.019
w. a., a suma ta rok rocznie mniej więcej powtarza się.

Podobnież w r. 1870 wydano na nowe bruki i chodniki . . . „ 14.037
Tak więc na przyszłość odpadnie zwykły roczny wydatek . . . „ 26.056

w .a., który na płacenie procentów pożyczki i amortyzację kapitału obróconym być może. Lecz przypuszczając, że roczna suma na spłacenie pożyczki potrzebna, według powyższego przedstawienia czyni 54.000 złr. a w danym razie 60.000 złr. 66.000 złr. lub 72.000 złr. w. a., powstaje naturalnie pytanie, z kąd można otrzymać resztę potrzebnego na to funduszu, bez nakładania na mieszkańców nowych wyższych ciężarów. Na to niechaj służy następująca odpowiedź.

Jeżeli miasto zaciąga pożyczkę i takową na potrzeby miasta obraca, naturalną jest rzeczą, że włożony kapitał powinien nieść korzyści. Czy jednak odniesione korzyści podniosą o tyle cyfrę dochodów, aby uzyskać sumę potrzebną na roczną ratę amortyzacyjną? Chcąc na to pytanie odpowiedzieć dokładnie, zastanowić się trzeba, ile pieniędzy rzeczywiście wpłynie. Przez zaprowadzenie rozległych bruków i kanałów, zyskują mieszkańcy, ale z kąd do kasy miejskiej ani jeden cent nie wpłynie.

Wybudowawszy nową porządną rzeźnię, miasto będzie miało wprawdzie przychód, ale dochód ten może być tylko o niewiele większy od dochodu z dotychczasowej rzeźni pobieranego, i dla tego z nowej rzeźni na znaczne podwyższenie dochodu, liczyć nie można.

Jeżeli powstaną budynki szkolne, miasto nie będzie wpraw-

dzie płaciło czynszu najmu, ale przez to nie uzyska pieniężnego dochodu na opędzenie innych wydatków.

Tosamo stosuje się także do lazaretu, i dobudowania ratusza.

Gdzie więc są źródła nowych dochodów?

Źródła te istnieją i są następujące:

Dochód ze Sukiennic nie wpływa obecnie na zwykłe rozchody miasta, albowiem przeznaczonym jest na powiększenie funduszu Sukiennic.

Sukiennice po zupełném odbudowaniu, znaczny dochód nieść będą.

Jeżeli ten budynek kosztem 250.000 złr. w. a. stanie, a dalej uwzględni się, że wartość terażniejszego budynku jest dość znaczną, nareszcie, że Sukiennice w tym stanie, w jakim się znajdują, rocznie około 5000 złr. w. a. czynią, przyszły roczny dochód liczony na złr. 12.000 pewnie nie będzie przesadnym.

Ta suma rocznie wpływająca służyć więc będzie na amortyzację.

W budżecie na r. 1870 nie jest umieszczony nadzwyczajny dochód z administracji myta i podatku konsumcyjnego, bo dopiero w r. 1871 zamieszczony jest za dwa lata dochód w sumie . . „ 81.706 w. a. Miasto znając obecnie ten interes dokładnie, może ściśle ocenić, czego na przyszłość spodziewać się może. Chociażby nawet miasto nadal nie utrzymało się przy własnej administracji, pewną jednak jest rzeczą, że z tego tytułu na roczne podwyższenie o roczną sumę „ 40.000 liczyć może.

Jeżeli pożyczka na wodociągi obróconą zostanie, będzie z nich także dochód pieniężny. Doświadczenie uczy, że wodociągi uznano we wszystkich większych miastach, jako rzecz niezbędną, podobnie, jak naprzykład zakłady gazowe, a oraz, że takowe czynią także znaczny, coraz więcej wzrastający dochód; dowodem zaś na to jest, że w wielu miastach ubiegają się

prywatne towarzystwa o tychże budowy, swoim własnym kosztem, naturalnie, w oczekiwaniu znacznych zysków, nieżądając wcale wsparcia lub gwarancyi ze strony gminy. Jako przykład służyć może Berno liczące 70.000 mieszkańców, gdzie wodociągi w drodze przedsiębiorstwa prywatnego powstały. Że wodociągi także u nas w Krakowie dochód nieść będą, na to liczyć można. Kolej żelazna Karola Ludwika wystawiła obok Wisły wodociąg kosztem 20.000 złr. a dostarczaną ilością dziennie 6.000 stóp kubicznych, pokrywa własne potrzeby, a oprócz tego odprzedaje wodę kolei północnej za roczną kwotę 1000 złr. w. a. i jednemu z naszych obywateli do browaru za roczną kwotę 400 złr. w. a., tak, że roczny dochód tego wodociągu na mały rozmiar urzązonego, czyni najmniej 2400 złr. w. a. a pokrytą jest potrzeba tylko trzech zakładów.

Wprawdzie z początku dochód nie będzie wielki, lecz z każdym rokiem podnosić się będzie. Ponieważ przy obliczaniu dochodu, na najniekorzystniejszy wypadek liczyć trzeba, przypuszczając więc, że wodociągi najwyższym kosztem 500.000 złr. w. a. postawione, tylko 2 procenta dadzą, któreto przypuszczenie nie jest przesadne, to z wodociągów rocznie przynajmniej 10.000 złr. w. a. mieć można.

Z powyższego przedstawienia okazuje się, że na roczną amortyzację mieć można:

1. Ze zwykłego funduszu na bruki, chodniki i kanały	złr. 26.056
2. Ze Sukiennic	„ 12.000
3. Z nadzwyczajnego dochodu myta i podatku konsumpcyjnego	„ 40.000
4. Z wodociągów	„ 10.000
	<hr/>
	Razem „ 88.056

którato suma na zapłacenie rocznej amortyzacyjnej sumy 54.000 złr., 60.000 złr., 66.000 złr., a nawet 72.000 złr. wystarcza.

Ażeby przedmiot ten jak najdokładniej zbadać, zastanówmy się jeszcze nad budżetem z r. 1871 i uwzględnijmy

jaki on będzie w r. 1872. Gdy ogół dochodów w r. 1871 wynosi 349.228 złr. w. a. a wydatkami całkowicie jest wyczerpany, więc mógłby kto zapytać, jakim sposobem miasto na przyszłość znaczną sumę amortyzacyjną rocznie płacić zdoła, jeżeli z tak znacznej sumy, jaką jest 349,228 złr. w. a. nie pozostało?

Ogólny dochód w r. 1872 nie dosięgnie sumy 349.228 złr. w. a. na r. 1871 preliminowanej, i łatwo da się obliczyć, które rubryki dochodu odpadną, powiększą się lub zmniejszą.

1. W r. 1871 w tytule VIII przyjęty jest dochód z myta rogatekowego w sumie 47.012 złr. w. a., a oprócz tego dodany jest zysk z myta w r. 1870 w sumie złr. 14.512

którato ostatnia suma na r. 1872 odpada.

2. Jako dochód z podatku konsumcyjnego w r. 1871 preliminowaną jest w tytule XXVIII suma 178.938 złr. w. a. w której zawarty jest zwykły dochód w sumie 126.256 złr. w. a. i nadzwyczajny dochód z r. 1870 i 1871 rocznie po 26.341 złr. w. a. Na r. 1872 liczyć można przedewszystkiēm na zwykły dochód 126.256 złr., i na nadzwyczajny według r. 1870 w sumie 26.341 złr. w. a. Lecz od byłego dzierżawcy podatku konsumcyjnego należy się jeszcze tytułem zwrotu za remanenta suma 10.900 złr. w. a., a pewną jest rzeczą, że nadzwyczajny dochód z podatku konsumcyjnego uczyni w r. 1871 i 1872 rocznie o tę sumę 10.900 złr. w. a. więcej, czyli razem z ową u dzierżawcy zaległą 32.700 złr. w. a. Tak więc ogół dochodu z tego tytułu wyniesie „ 185.297

to jest o „ 6.359

więcej, niżeli w r. 1871.

3. W r. 1872 odpada nadzwyczajny dochód „ 10.000
jako wynagrodzenie od Wydziału krajowego,

za czynsz ze szpitala św. Ducha za ubiegłe lata po dzień 1 kwietnia 1870.

4. Dochód z wyrobu piwa obliczony jest na r. 1871 w tytule XXIX, w sumie 5.000 złr. w. a., lecz okazuje się że ta rubryka podnosi się ciągle, a gdy w r. 1870 uczyniła już 6.798 złr. w. a., przeto na r. 1872 przyjąć można sumę 6,500 złr. czyli wyżkę o 1.500 złr. w. a.

Inne rubryki dochodów należą do stałych i powtarzają się mniej więcej rok rocznie.

Tak więc zwyżka w rubrykach dochodu uczyni 6.359 złr i 1.500 złr. czyli razem 7.859 złr. w. a., zaś zniżenie w dochodach 14.512 złr. i 10.000 złr. w. a. czyli razem 24.512 złr. w. a., to jest: ogół dochodu w r. 1872 zmniejszy się o 16.653 złr. w. a. i uczyni zamiast 349.228 złr. w. a. sumę 332.775 złr. w. a.

Lecz z drugiej strony uwzględnić należy, że odpadną znaczne rubryki wydatków r. 1871, które albo są tego rodzaju, że się na przyszłość nie powtórzą, albo też należą do tych, na których pokrycie przeznaczony jest fundusz pożyczkowy. I tak:

1. W tytule I pod pozycją 6 zamieszczoną jest płaca urzędników wskutek organizacyi magistratu z etatu spadłych, którzy tytułem roku łaski pobierają całą płacę wynosząca ogólną sumę złr. 12.157 Urzędnicy ci przechodzą z końcem r. 1871 w stan spoczynku, i według obliczenia wydziału obrachunkowego, wydatek na emeryturę wyniesie rocznie około 5.200 złr. w. a., przeto odpada wydatek „ 12.157 zaś podnosi się rubryka wydatku na emerytury o 5.200 złr. w. a.
2. Pod tytułem XXII prelininowany jest wydatek na budowę łazienek na Wiśle, i dla tego na r. 1872 odpada suma „ 5.000

3. Z tytułu XXVI odpada wydatek na budowę nowych kanałów w sumie złr. 8 211
4. Z tytułu XXVII wydatek na nowe bruki i chodniki „ 51.952
5. W tytule XXXIII pod pozycją 11 preliminowany jest wydatek 11.822 złr. w. a. jako zwrot kosztów leczenia za r. 1869, 1870 i 1871, przeto w r. 1872 zmniejszy się ten wydatek najmnieĳ o „ 5.000
6. W tytule XLV zamieszczony jest wydatek na budynek na cmentarzu, i dla tego na r. 1872 odpada suma „ 7.000

Tak więc wydatki zmniejszą się w r. 1872 o „ 89.320

Rozchód powiększy się w tytule emerytury, jak wyżej powiedziano w sumie „ 5.200

Wprawdzie mogą w r. 1872 powstać nowe budżetem z r. 1871 nieprzewidziane wydatki, lecz uwzględnić należy, że pomiędzy wydatkami na r. 1871 znajdują się takie pozycje, które więcej się nie powtórzą. Do tych wydatków należą:

Z tytułu XXXII pozycya 2, czynsz za najem lokalu na szkołę św. Szczepana w sumie „ 700
który wydatek z powodu kupna domu odpada.

Z tytułu XXXII pozycya 13, zasiłek dla szkół polskich w Paryżu w sumie „ 500

Z tytułu XXXIII pozycya 13, składka na jeńców francuskich i wychodźców polskich w sumie „ 1.000

Pod rubryką XLV na wydatki nadzwyczajne zamieszczoną jest suma 24.026 złr. w. a. a gdy z téj tylko wydatek 7.000 złr. w. a. na budynek na cmentarzu jest potrącony, przeto pozostaje suma „ 17.026

Można więc liczyć, że pozostanie suma „ 19.026

na pokrycie nadzwyczajnych wydatków, która to rubryka znacznie zwiększać się nie będzie, ponieważ właśnie fundusz pożyczkowy na nadzwyczajne wydatki służyć ma.

Tym sposobem zabezpieczona jest dostateczna kwota na wydarzyć się mogące wydatki nieprzewidziane roku 1872.

Według powyższego przedstawienia wydatki w r. 1872 w porównaniu z r. 1871

zmniejszą się o	złr. 84.120
czyli uczynią	„ 265.108
a gdy ogół przychodu obliczony jest na	„ 332.775

przeto pozostanie do dyspozycji na amortyzację pożyczki suma 67.738 złr. w. a.

W tę sumę nie wchodzi spodziewany dochód ze Sukienic w sumie 12.000 złr. w. a. i wodociągów w sumie 10.000 złr. w. a. Wprawdzie w latach budowy na dochód liczyć nie można, lecz jeżeli miasto otrzyma pożyczkę, to fundusze odrazu wydane nie będą, i dla tego na odpowiednią korzyść w procentach liczyć można.

Tak więc okazuje się, że miasto posiada fundusze na zapłacenie rocznej amortyzacyjnej sumy, chociażby ta nawet 66.000 złr. w. a. przewyższała.

Gdyby kto pomimo powyższego przedstawienia powątpiewał, że wyliczone fundusze na amortyzację pożyczki wystarczają, to nie wynikałoby z tego jeszcze, że nowe ciężary czyli dodatki do podatków nałożone być muszą.

Przychodzi tu miastu w pomoc fundusz w kapitałach, i ze sprzedaży nieruchomości pochodzący, który jak przedstawiono, czyni 235.000 złr. w. a. Jestto jako rezerwa znaczna suma, a służyć może w części na pokrycie kosztów z zaciągnięciem pożyczki połączonych, w części zaś na zastąpienie możliwego ubytku w preliminowanych dochodach, gdyby się taki, a w szczególności w latach budowy okazał. Gdyby więc w pierwszych latach dochód ze Sukiennic nie w całości wpły-

wał, a dochód z wodociągów w sumie 10.000 złr. w. a. przyjęty, nie w zupełności dopisał, gdyby więc nad wszelkie na rachunku oparte oczekiwania zachodziła potrzeba rocznego dodatku 10.000 złr., 20.000 złr., a nawet 30.000 złr. w. a., wskazany fundusz na wiele lat wystarczy, i dla tego nie ma obawy, aby dla mieszkańców nowe ciężary powstały.

Komisya zbadawszy stan rzeczy dokładnie i sumiennie, ma silne przekonanie, że powyższe przedstawienie opiera się na rzeczywistości i prawdzie.

Komisya unikała wszystkiego, coby zakrawało na przesadę, lub naciągane usiłowanie przedstawienia wysokich spodziewanych cyfer, w zamiarze, aby nakłonić do zaciągnięcia pożyczki; nie chciała bowiem ściągnąć na siebie zarzutu, że sprawę przedstawia w różowym świetle, a nie ma na uwadze, aby miasta nie postawić kiedy w położeniu zawitych interesów, z których wydobyć się przyszóby mu z trudnością.

Komisya wypowiada więc przekonanie, że potrzeby miasta wymagają szybkiego wzięcia się do dzieła, a zaciągnąć się mająca pożyczka 1.200.000 złr. w. a. jest środkiem do osiągnięcia tego celu, który osiągnąć się da, nie nakładając nowych ciężarów, chociaż komisya otwarcie także wypowiada, że nie odradzałyby od téj operacyi nawet na ten wypadek, gdyby, czego jednak nie przypuszcza, nałożenie miernego dodatku do podatku, lub dodatku do czynszu nieodzownem się stało.

Jeśli tedy podług powyższego przedstawienia miasto Kraków posiada dostateczne fundusze na roczną sumę amortyzacyjną, obowiązkiem jest przystąpić do projektowanego urządzenia miasta w interesie dobra ogółu.

Jeśli terażniejsi mieszkańcy miasta żadnych ciężarów nowych ponosić nie będą, naturalną jest rzeczą, że korzystają z nowego urządzenia i uporządkowania, któregoby się inaczej albo wcale nie doczekali, albowy do niego doszli tylko częściowo i to po kilkunastu albo kilkudziesięciu latach. Dla naszych następców jest to także dobrodziejstwem, jeżeli odziedziczą miasto pod wielu względami uporządkowane, gdy w przeci-

wnym razie musieliby, chcąc to co zaniedbano osiągnąć, albo od razu znaczne wydatki czynić, albo dopiero po kilkunastu lub kilkudziesięciu latach przystąpić do tego kroku, który teraz jest projektowanym. Taka zaś zwłoka wypadłaby oczywiście na niekorzyść miasta w najbliższej przyszłości, bo mieszkańcy pozbawieniby byli możliwych wygód i dogodności, do których nierównie mniejszym wydatkiem dziś przyjść mogą; nie należy bowiem spuszczać z uwagi, że ceny wszystkich prawie artykułów nieustannie i dość szybko podnoszą się tak, iż to, co obecnie za umiarkowaną cenę stanąć może, po upływie lat, niewątpliwie nierównie więcej kosztować będzie.

Każdy także łatwo pojmie, jakie korzyści dla przemysłowców i rękodzielników naszego miasta powstaną, jeżeli rozpocznie się uporządkowanie tak znacznym nakładem i pewną jest rzeczą, że nie będą skargi na brak zatrudnienia i zarobku, bo ruch w jednej lub drugiej gałęzi gospodarstwa, pociąga za sobą i w innych życie. Nie podpada także wątpliwości, że uporządkowanie miasta przyciągnie do siebie znaczną liczbę nowych, zamożnych mieszkańców, którzy teraz pomimo chęci, dla braku odpowiednich mieszkań i wygód, Krakowa na miejsce zamieszkania nie wybierają.

Wzrost ludności jest jedną z oznak podnoszenia się miasta i pociąga za sobą w naturalnym następstwie podwyższenie dochodów miasta.

Zaciąganie pożyczki na potrzeby miasta, nie jest nowym wynalazkiem, nie można też tego nazwać niebezpiecznym eksperymentem, tą drogą bowiem idą inne wielkie miasta, a jeśli tym sposobem w oczach naszych podnoszą się i stają się zamożnymi, to i my idąc za ich przykładem osiągniemy te same rezultaty. Miasto Wiedeń zaciągnęło niedawno temu pożyczkę 27 milionów na rozmaite uporządkowania, a obecnie wniesiony jest projekt nowej pożyczki 17 milionów. Miasto Grac zamierza w tych czasach zaciągnąć pożyczkę 3 milionów, Peszt 5 milionów i tak można wyliczyć nieskończony szereg innych miast. Jeśli jednak pożyczka zaciągnięta być ma, sprawy tej

odwlekać nie wypada, bo zachodzą uzasadnione powody do natychmiastowego działania. Nadzwyczajny dochód miasta przedstawia bardzo stósowną chwilę, aby przystąpić do dzieła, bo jest znaczny fundusz do dyspozycji, który w przeciwnym razie rozlezie się, nie zostawiając po sobie widocznych śladów.

Zbliża się chwila odbudowania Sukiennic, a wiadomo, że dostatecznych funduszków na to nie ma; obecny téż stan targu pieniężnego przemawia za tem, aby korzystać z chwili. Nareszcie spodziewać się można, że i Wysoki Rząd dla miasta przychylnym będzie, a łatwo stać się może, że nastąpi jaka niespodziewana zmiana, która na przeszkodzie stanie.

Gdy pożyczka tylko za zezwoleniem Wydziału krajowego zaciągnioną być może i na pożyczkę premiovą potrzeba także zezwolenia Rady państwa, przeto niezbędną jest rzeczą, aby Rada miejska zaciągnięcie pożyczki uchwaliła. Dopiero, gdy to nastąpi, można czynić kroki, celem otrzymania téj pożyczki z czego jednak jeszcze nie wynika, że Rada pożyczkę koniecznie i nieodwołalnie zaciągnąć musi, trzeba się bowiem względem warunków pożyczki porozumieć, a gdyby takowe celowi nie odpowiadały, zawsze Radzie wolno będzie zaciągnięcia pożyczki zaniechać.

Opierając się na powyższem przedstawieniu, Komisya czyni następujące wnioski:

Rada miejska uchwała:

1. Celem uporządkowania miasta Krakowa, zaciągnioną być ma pożyczka do wysokości 1.200.000 złr. w. a.
2. Poleca się Komisji przedsięwzięcie rokowań o zaciągnięcie téj pożyczki, przedewszystkiem premiovéj czyli loteryjnój.
3. Ostateczna umowa co do płacenia procentów, amortyzacji i innych warunków, ma być Radzie do zatwierdzenia przedłożoną.

Kraków dnia 6 Czerwca 1871.

Dr. Dietl
Przewodniczący.

Dr. Szlachtowski
Sprawozdawca.

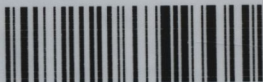
POLITECHNIKA KRAKOWSKA
BIBLIOTEKA GŁÓWNA

L. inw. 32667

Kdn. Zem. 480/55 20.000

Cracoviana

Biblioteka Politechniki Krakowskiej

100000339451